

BEOORDELING CONCEPT FAUNABEHEERPLAN DAMHERT 2020-2026 2.0

Notitie van de Zoogdierverseniging:

DATUM	15 APRIL 2020
PROJECTNUMMER	2020.020-3
PROJECTNAAM	BEOORDELING FAUNABEHEERPLAN DAMHERT 2020-2026 2.0
OPDRACHTGEVER	FAUNABEHEER EENHEID NOORD-HOLLAND
ONDERDEEL	
MEMO	
AUTEUR(S)	M. LA HAYE
PROJECTLEIDER	M. LA HAYE
DOCUMENTNUMMER	N2020011

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054

Inleiding

De Faunabeheereenheid Noord-Holland heeft de Zoogdierverseniging gevraagd het concept Faunabeheerplan duingebied & de damherten 2020-2026 2.0 te beoordelen. Het gaat hierbij om het inhoudelijk beoordelen van de onderdelen in het concept-plan die betrekking hebben op de ecologie, populatieontwikkeling, beheer en monitoring. De juridische onderdelen zijn geen onderdeel van onze beoordeling in deze notitie. Het plan is beoordeeld door Maurice La Haye.

Resultaten

Hieronder staan de bevindingen per hoofdstuk beschreven.

Hoofdstuk 3 Damhert leefgebied en soortbeschrijving

Het hoofdstuk geeft een prima en kort overzicht van het damhert, leefwijze en benutting van het leefgebied (3.1.1 t/m 3.1.5). Wat node wordt gemist in dit hoofdstuk is een korte uitleg en toelichting van de populatie limiterende factoren voor damhert in Nederland. Feitelijk het ontbreken daarvan in veel Nederlandse populaties van damhert, waardoor damhert populaties na een vrij lange opstartfase met lage dichtheden, 'opeens' in een exponentiële groei terecht komen en de populatie in korte tijd fors toeneemt.

Een Faunabeheerplan is onvermijdelijk een technisch document, maar het zou desalniettemin waardevol zijn om aandacht te besteden aan de maatschappelijke discussie die speelt bij het beheer van damherten. Door bijvoorbeeld in de inleiding nadrukkelijk meer aandacht te besteden aan deze aspecten. Voor 'de maatschappij' (omwonenden, belangenorganisaties, etc.) zijn de Natura 2000 doelen (zie 1.3) slechts bijzaak. Door in een technisch faunabeheerplan, wat wettelijk noodzakelijk is voor het kunnen uitvoeren van het beheer, geen aandacht te besteden aan de maatschappelijke discussie, wordt de weerstand tegen ingrijpen niet weggenomen, maar juist gevoed. Door de maatschappelijke discussie wel te benoemen en toe te lichten dat het besluit daarover buiten het kader van het Faunabeheerplan valt, is het plan ook makkelijker als een puur technisch document te lezen.

Hoofdstuk 4 Populatieontwikkeling

In hoofdstuk 4 staat een figuur met de populatieontwikkeling sinds 2011. Deze figuur kan op een aantal punten worden verbeterd, waardoor duidelijker wordt welke inspanningen nodig zijn om de gewenste populatieomvang te bereiken.

De blauwe verticale balken is de uitkomst van de tellingen die in het vroege voorjaar (begin april) plaats vinden. Het is bekend en erkend in het beheerplan dat deze aantallen het 'Minimum Number Alive', is (dat wordt nadrukkelijk in de tekst beschreven, evenals de voor- en nadelen van deze methodiek), wat zoveel betekent dat de werkelijke populatie groter zal zijn. Hoeveel groter is onderwerp van discussie en buitengewoon lastig te achterhalen. Desalniettemin geven de tellingen wel een beeld van de trend. De trend geeft aan dat populatie sinds 2017 min of meer stabiel is. De groei lijkt gestopt, maar van de gewenste daling is nog geen sprake.

De rode balken geven de aantallen geschoten damherten in een specifiek beheerjaar, waarvan 9 maanden in het ene jaar vallen en 3 maanden in het daaropvolgende jaar. De geschoten aantallen 2017, zijn dus *waarschijnlijk* de aantallen damherten die in de periode april t/m december 2016 en januari t/m maart 2017 zijn geschoten. De aantallen geschoten damherten

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054

in 2017 (zoals gepresenteerd in de grafiek) staan dus meer in verband met de populatiegrootte in 2016, dan met de populatiegrootte in 2017. Het is aan te raden de rode balken (als de bovenstaande aanname klopt) toe te wijzen aan het voorgaande jaar.

Het is daarnaast aan te raden om een korte toelichting in dit hoofdstuk op te nemen wat het (theoretische) effect zal zijn van het afschot op de populatieomvang. Het gerealiseerde *afschot* zoals gerapporteerd in 2017 ($n = 2284$) is 47% van de getelde MNA in 2016 ($n = 4859$). Met de aanname dat alle adulte hinds een kalf krijgen (maar zie Bruinderink et al. 2013) en dat de geslachtsverhouding 1:1 is, is dat onvoldoende om de populatie te verkleinen. Desondanks is de populatie wel gedaald, wat laat zien dat deze berekening te simpel is. Deze 'kort door de bocht berekening' geeft wel meer houvast of het afschot voldoende hoog is om tot een daling van de populatie te komen.

In de daaropvolgende jaren was het afschot echter ook nauwelijks voldoende voor een afname van de populatie. Het afschot in 2017/2018 was met 2110 herten, 53% van de MNA in 2017 ($n=4000$). In het beheerjaar 2018/2019 is het afschotpercentage hoger met 2520 herten, zijnde 68% van de MNA in 2018 ($n=3726$). Echter, zelfs een afschot van 2520 herten geeft nog geen duidelijke daling van de populatie. Voor de gewenste daling van de aantallen damherten is het, kennelijk, nodig nog meer in te grijpen en nog hogere aantallen damherten af te schieten.

De conclusie bovenaan pagina 25 mag dan ook zeker steviger worden aangezet. In het plangebied is geen sprake van een populatiedaling, eerder van een voorzichtige stabilisatie van de aantallen. Het behalen van de doelstand uit het beheerplan 2016-2020 in het voorjaar van 2021 is nog ver weg en is onhaalbaar met de werkwijze van de afgelopen jaren.

De wijze van monitoren is voldoende betrouwbaar voor het bepalen van de trend en het minimaal aantal aanwezige damherten. De monitoring kan worden verbeterd door te trachten bij te houden hoeveel mannelijke en vrouwelijke dieren worden geteld en wat de leeftijdsopbouw van de getelde dieren is. Tezamen met het afschot zijn dit belangrijke bouwstenen om de populatieontwikkeling te kunnen modelleren om op die wijze meer grip te hebben op de populatieontwikkeling en daarin gericht te kunnen sturen.

Hoofdstuk 5 Schade en risico's

In hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de schade en risico's veroorzaakt door damherten. Naast schade flora en fauna is met name de verkeersveiligheid een probleem. Het aantal aanrijdingen is ondanks genomen maatregelen nog steeds te hoog, wat geweten wordt aan te weinig rasters en onvoldoende rasters. In hoofdstuk wordt dan ook gepleit voor het aanleggen van meer rasters en het verbeteren van bestaande rasters, maar detailinformatie waar en hoe ontbreekt vooralsnog.

De schade aan flora en fauna wordt nauwgezet en uitvoerig beschreven en het is zonder enige twijfel dat de huidige omvang van de populatie damherten een negatieve invloed heeft op diverse plantensoorten, dagvlinders, nachtvinders, bijen, hommels, zweefvliegen, vogels en ree. Natuurlijk spelen ook externe factoren (klimaat, stikstof, verdroging, etc.) een rol in de achteruitgang van specifieke soorten, maar de negatieve gevolgen van de grote aantallen damherten zijn in diverse experimenten overduidelijk aangetoond.

Hoofdstuk 6 Uitgevoerd beheer

De figuur met de beheerresultaten per beheerjaar is niet direct duidelijk, omdat niet vermeld

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054

staat dat in deze grafiek de *afschotcijfers* worden gepresenteerd, die bovendien al eerder in figuur 2 (hoofdstuk 4) zijn gepresenteerd.

Hoofdstuk 7 Doelstellingen & Hoofdstuk 8 Evaluatie

In hoofdstuk 7 worden de streefstanden voor het aantal damherten per leefgebied gepresenteerd, waarbij voor het NPZK een lagere stand wordt nagestreefd dan voor de AWD. Het wordt in dit hoofdstuk niet duidelijk waarom de AWD een hogere stand aan zou kunnen dan het NPZK. Volgens het beheerplan heeft Alterra een draagkracht bepaald voor de AWD van 600 damherten, maar het wordt niet duidelijk of deze streefstand leidt tot het herstel en/of verbetering van de gewenste Natura 2000 doelstellingen. Verder is het te verwachten dat een populatie van 600-800 dieren (= 'Minimum Number Alive') voor meer aanwas zal zorgen dan de geschatte aanwas van 200-400 damherten per jaar.

Hoe dan ook is een streefstand van 600-800 dieren t.o.v. de huidige populatie een zeer forse daling van de aantallen damherten, waarbij een goed onderzoeks- en monitoringprogramma de effecten van de daling in aantallen in beeld kan brengen. Dat vergt wel een uitgebreidere monitoring dan de N2000 monitoring op basis van de NEM telprotocollen (NEM = Netwerk Ecologische Monitoring) uitgevoerd door vrijwilligers. Mogelijk dat de N2000 habitatype-kartering voldoende informatie oplevert over de omvang en kwaliteit van de habitattypen waaraan de doelstellingen worden getoetst. Het wordt echter niet duidelijk of er voldoende onderzoek (monitoring, experimenten, etc.) uitgevoerd zullen gaan worden om de directe effecten van damherten te meten, bijvoorbeeld de begrazingsdruk en effecten op individuele orchideeën, het monitoren van exclosures en controle-vlakken in begraasde delen, enz.

Ook vanuit genetisch oogpunt zijn er geen bezwaren om de populatie damherten in beide deelgebieden te verkleinen. De populatie's in beide gebieden zijn voldoende groot om demografische schommelingen op te vangen en voldoende groot van omvang voor het behoud van de aanwezige genetische variatie.

De gunstige staat van instandhouding van de populatie damherten in beide deelgebieden is met de huidige streefstanden gewaarborgd.

Hoofdstuk 9 Mogelijke alternatieven

Dit hoofdstuk had beter 'mogelijke beheervormen' kunnen heten, want in dit hoofdstuk wordt besproken of er andere oplossingen dan afschot zijn om het aantal damherten te reduceren. In dit hoofdstuk wordt andermaal onderbouwd dat afschot de enige haalbare methodiek is om de populatie te reduceren. Natuurlijk zijn er detailmaatregelen mogelijk om bijvoorbeeld aanrijdingen te voorkomen op specifieke hotspots, maar daarmee wordt slechts een deelprobleem aangepakt. De populatieomvang wordt daarmee niet structureel aangepakt, waardoor de schade aan flora en fauna niet wordt opgelost. Afschot van damherten is en blijft, naast andere mitigerende maatregelen, noodzakelijk en de enige optie om te komen tot een reductie van de populatie.

Hoofdstuk 10 Beheer 2020-2026

Het beheer in de AWD en NPZK is de laatste jaren gericht geweest op reductie van de populatie, maar in de praktijk blijkt dat de populatie sinds 2016 hooguit is gestabiliseerd op een iets lager niveau. De conclusie is dan de mogelijkheden om tot een lagere stand te komen niet aanwezig waren en dat de mogelijkheden verruimd moeten worden, dan wel dat op een

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054

andere wijze de effectiviteit van het beheer van de populatie damherten moet worden vergroot.

Daarbij moet rekening gehouden met het feit dat een reductie van de populatie damherten kan leiden tot meer drachtige hinds dan eerder voorzien. Een lagere stand betekend immers minder concurrentie, waardoor meer dieren dankzij een betere conditie een kalf krijgen.

Uit het beheerplan is overigens niet op te maken wat in de praktijk de exacte 'bottle-neck' is geweest van de afschot doelstellingen. Waren de beperkingen in de verleende ontheffingen de beperkende factor? Of was dat het aantal beschikbare jagers? Of waren er andere factoren die het afschot hebben bemoeilijkt? Meer inzicht in de menselijke drijfveren van de jagers is daarbij net zo belangrijk als de wettelijke/juridische mogelijkheden. Een team van jagers die gemotiveerd is om het doel te halen is veel effectiever dan een team zonder goede aansturing en/of ondersteuning. N.B. Ik ga ervan uit dat de aansturing en ondersteuning de afgelopen jaren optimaal is geweest, maar daarover is niets opgeschreven in het beheerplan.

Hoofdstuk 12 Monitoring

Het monitoren van een hertenpopulatie is notoir moeilijk, maar de gebruikte methodiek heeft zich afdoende bewezen als de methode die het beste voldoet en afdoende betrouwbaar is voor het maken van een trend. Het is van belang dat de huidige wijze van monitoren wordt volgehouden en wordt uitgevoerd volgens de vaste protocollen.

Mogelijk dat nieuwe technieken in de toekomst een aanvulling kunnen zijn op de huidige tellingen, maar voor de komende planperiode is vasthouden aan de huidige methodiek absoluut aan te bevelen,

Het belangrijkste argument om in te grijpen in de populatie damherten is de schade aan flora en fauna, dat wil zeggen, de doelstellingen worden niet gehaald door de begrazing van de aanwezige damherten. De beheerders en de provincies kiezen ervoor om vast te houden aan deze doelstellingen en de populatie damherten te gaan reduceren. Deze keuze wordt door een deel van 'de maatschappij' betwist. Enerzijds omdat damherten ook als natuur worden gezien en anderzijds wordt betwist dat damherten de oorzaak zijn van de achteruitgang van flora en fauna. De principiële keuze tussen damherten versus andere natuurwaarden komt verder niet aan de orde in het beheerplan, maar het is wel belangrijk om dit punt te benoemen en toe te lichten waarom geredeneerd wordt vanuit de N2000 doelstellingen.

Om het tweede punt van kritiek te weerleggen (dat damherten de primaire oorzaak zijn van de achteruitgang van flora en fauna) is het belangrijk dat lopende experimenten en monitoringsactiviteiten worden voorgezet. Op het moment dat de populatie damherten afneemt, zal naar verwachting herstel gaan optreden. Met statistisch goed opgezette proeven kan dat effect goed gemonitord worden. De standaard NEM Monitoring (uitgevoerd door vrijwilligers) is daarvoor meestal niet geschikt, omdat daarin slechts de trend wordt gevolgd van soorten en niet gekeken wordt naar de oorzaken van een trend. Voldoende aandacht voor het oppervlak en de kwaliteit van habitattypen en specifieke doelsoorten en de ontwikkeling daarvan is eveneens essentieel, maar reeds onderdeel van lopende monitoring. Het pleidooi is om door te gaan met aanvullend onderzoek/monitoring om de verwachte en directe effecten van de afname in damherten goed vast te leggen.

Advies

Het Faunabeheerplan biedt een solide basis voor het beleid rond damherten in de duinen van

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054

Noord- en Zuid-Holland. Het geeft een uitgebreid overzicht ecologie van de soort, de populatieontwikkeling, schade en risico's en de effecten op flora en fauna in de AWD en het NPZK. In het plan wordt duidelijk neergezet waarom afschot de enige mogelijkheid is om de populatie te reduceren.

De ambitie om binnen enkele jaren de doelstand te halen is niet realistisch als gekeken wordt naar het resultaat van de afgelopen jaren. Met de huidige aanpak en mogelijkheden is de populatie gestabiliseerd, maar van een duidelijke daling is nog geen sprake. Het is niet duidelijk of dit wordt veroorzaakt door wettelijke beperkingen, bijvoorbeeld door de regel dat max. 100 damherten per week geschoten mochten worden, of andere oorzaken.

De huidige populatie monitoring voldoet en het is aan te bevelen die op dezelfde wijze voort te zetten om de vergelijkbaarheid met voorgaande jaren te waarborgen. Een verdere detaillering van de waargenomen damherten (als dat al niet gebeurt), kan een waardevolle aanvulling zijn voor een eventueel beheermodel.

De monitoring van flora en fauna verdient een eigenstandig onderzoek en monitoringprogramma om inzichtelijk te maken dat het ingrijpen ook daadwerkelijk leidt tot de gewenste herstel van de Natura 2000 doelstellingen en dat dit herstel daadwerkelijk voortvloeit uit de reductie van de populatie damherten.

Literatuur

Groot Bruinderink, G.W.T.A., Goedhart, P.W., Lammertsma, D.R. en Dekker J.A. (2013). Inzicht in de betrouwbaarheid van aantalsbepalingen van enkele schadeveroorzakende zoogdiersoorten in Nederland. Wageningen, Alterra rapport 2426.

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054